

הלכות שבת סימן שצח

מהלכות שבת והראשׂה הטור): ה' ח'ל (א) (יט) בית-דינה שהוא יוצא מהעיר³⁸⁹, אם היה בינו ובין העיר שבועים אמה ושני שלישים³⁹⁰, שהוא צלע בית-סאתים המרבעות, או פחות מזה, הרי זה מצטרף לעיר ונחשב ממנה³⁹¹, וכשמוֹדֵדִין לה אלפים אמה לכל רוח, מוֹדֵדִין (כ) חוץ מבית-דינה זה: הגה ויש אומרים שאין מתחילין למדוד מיד מן הבית, אלא מותחין חוט על-פני רחב העיר נגד הבית ומרחיקין משם שבועים אמה ושירים ומתחילין³⁹², (כא) וכן בכל מקום שמוֹדֵדִין (טור), (כב) *וכן נראה לי להקל: ו' טהיה בית קרוב לעיר בשבועים אמה ובית שני קרוב לבית הראשון בשבועים אמה³⁹³ ובית שלישי קרוב לשני בשבועים אמה וכן עד מהלך פמה ימים, הרי הכל (כג) בעיר אחת, וכשמוֹדֵדִין מוֹדֵדִין (כד) מחוץ לבית האחרון, והוא שיהיה בית-דינה זה (ד) *ארבע אמות על ארבע אמות או יותר. וכן בית-הכנסת שיש בו בית-דינה (כה) לתזנים, ובית עבודת-אלילים שיש בו בית-דינה (כו) לכהנייהם, (כז) *והאצרות שיש בהם בית-דינה, והגָּשֶׁר והגָּבֵר (כח) שיש בהם בית-דינה, (כט) ושלש מחיצות שאין עליהם תקרה ויש בהם ארבע אמות על ארבע אמות, והבית (ל) הפנוי בים, (לא) כושתי מחיצות שיש עליהם *תקרה (לב) ומצויקה, (ס) [ט] (לג) לומערה *שיש בנן על פיה ויש בה בית-דינה, כל אלו מצטרפין עמה

ח משנה שם ופירוש רש"י שם ובגמרא היה ט וביבם פסק כח מהלכות שבת מצדא דגמי אחי לבי תשפא דרובאל שם כ"א י בריקא שם ג"ה כ פניא שם ולא נקשטא ופסקי ומכ"ם נקט כח לקלא ל שם בגמרא דרבי תיא וגמרא שם

באר היטב

(א) בית-דינה. אע"פ שאין דרין בה: (ז) ארבע. ואם אין בה רחב ד' אמות אע"פ שארקה פסה לא מקרי בית, עין סימן שמה: (ס) ומערה. הפרגין שעושין שומרי הגנות ושומרי העיר אין ואזן צריפים עשויין רק בשביל בן ולא לשמר שדות או פרות, לא כלום הוא, וזה פשוט

משנה ברורה

מראש זה לראש אחר אף שהוא יותר מארבע אלפים, אכל לא ליושביו בגג הקשת למעלה שימדדו מן היתר: (ט) אכל האחרונים חולקין עליו ונדעתם דמהני גם ליושבין בגג הקשת שימדדו מן היתר התחום-שבת. ודע, דלכלי עלמא מתרים בעלי הקשת לילף אלפים אמה במתיהם ולמעלה (ט) בכל ענין: ה' (יט) בית-דינה. אף-על-פי שאין דרין בה³⁹⁴: [אחרונים]: (כ) חוץ מבית-דינה זה. פרוש, שמותחין חוט על כל פני רחב העיר כנגד בית-דינה זו כדי שיהא התחום שנה בכל מקום, וכדאיתא לעיל בריש סעיף ד, ומשם ולהלן מוֹדֵדִין התחום: (כא) *וכן בכל מקום שמוֹדֵדִין. פרוש, כשאין שם בית-דינה בתוך שבועים אמה, נותנין גם-כן שבועים אמה ושירים לעיר³⁹⁴ ואחר-כך מוֹדֵדִין התחום. ולדעה ראשונה אין נותנין שבועים אמה ושירים לעיר אחת כלל, ומוֹדֵדִין האלפים מחומתה, ורק בשתי עירות סמוכות נותנין ביניהן קרפיות, כמבאר בסעיף ז: (כב) *וכן נראה לי להקל. עין בבאר הלכה מה שכתבנו בזה: ו' (כג) בעיר אחת. שפתיה ספנין³⁹⁵: (כד) מחוץ לבית האחרון, אולי לטעמה בסעיף ה. ולרמ"א שם, נותנין בתחלה בסוף בית האחרון שבועים אמה ושירים ואחר-כך מוֹדֵדִין התחום. ולמעשה, העקר (י) בזה כדעת המחבר, כמו שכתבנו בבאר הלכה: (כה) לתזנים. דסתם בית-הכנסת (יג) לאו לדינה עביר³⁹⁶: (כו) לכהנייהם. דלענין העשרפות לעבור לא בעינן דקא דירת ישראל: (כז) והאצרות. לתבואה ולזין ולשמן, (יז) ולאו לדינה מקרי, הלכך בעינן שיהיה בהן בית-דינה לשומרים⁴⁰⁰. וכל הנך בית-דינה בעינן שיהיה בהן ארבע אמות על ארבע אמות [תוספות]: (כח) שיש בהם בית-דינה. לשומר הגָּשֶׁר [לטל מהם [כט] ובית-הקברות: (כט) ושלש מחיצות

שערי תשובה

[ס] ומערה. עכ"ט. וקח בגמל מרובה דברגין א"צ להיות ד' אמות על ד"א, כמ"ש בטקפה ד ג. וע"ש ברש"י דמשמע דברגין כיון שהיא רק ללית לילה ולאדם אחד וצויה לדינה צנאי א"צ ד"א, ומ"מ צריך שהיא צעור באמת לעוד שדות או פרות, וכן מוכח בסנה גמא דבית שאן בו ד"א, דאם איתא דמהני בסתם קשה, דהא בית אף בלא ד' אמות למה לה ליה בררגין: ולכן מי שרוצה לעשות צריפין בכל ע' אמה להרחיב התחום

באר הלכה

* וכן נראה לי להקל. שיטת זו היא דעת ר"מ מרטנבורג, והעתיקהו להלכה הרא"ש והמרדכי, וכן דעת הרשב"א בעבודת-הקדוש, דאפילו לעיר אחת נותנין קרפיה, ודעת המחבר היא דעת הרמב"ם, וכן מצאתי גם בסמ"ג וכן הסכים הרשב"א אחריו וכן דעת הנ"ע"ב. ולמעשה הנהוג להקל כדעת המקליו בנדיא אין למחות בידו, ובפטר שהרמ"א מקל בדבר, אולם מה שהעתיק הרמ"א את דעת הטור להקל בשנמצא בית בתוך השבועים אמה ושירים שנותרין לו משם עוד שבועים אמה, צריך עיון בדבר, דדעת הרמב"ם, והעתיקו הרשב"א אחריו שגלי שום חולק וכן סתם בעבודת-הקדוש, וכן פתח גם-כן הרשב"א, דאף לדעת הסוכרין דנותנין קרפיה לעיר אחת³⁹⁸, הוא רק בשאין שם בית בתוך השבועים אמה, אכל כשיש עבוד לעיר מחמת בית שנמצא שם, שוב אין נותנין קרפיה ומשלימין רק עד שבועים אמה ושירים מחומת העיר, ובנדיא יש לחש לזכריהם, כיון דלדעה הראשונה הלא כתיב לה דאין נותנין כלל קרפיה לעיר אחרת³⁹⁶. ועין בבאר הגמ"א שמצד לעקר כדעה הראשונה, ובנדיא יש לחש לזכריהם על-גל-פניהם באפן זה: * ארבע אמות על ארבע אמות. עין בבגמרא אברהם שקמת דאם אין בה רחב ארבע אמות, אף-על-פי שארבה פנה לא מקרי בית. ולא העפתהו, ויה העתיקו השו"ע עליו⁴⁰² ודקדק זה מילי בפלגתא המוכב בירנה: ויה סימן רפו סעיף יג ובש"ד שם לענין מיתה, עין שם: * והאצרות. והוא הדיו אורות סוסים שיש בהן בית-דינה [גמרא]: * תקרה ומצויקה. הגמ"א פתח בלא גרסינן זה למצויקה, כי בגמרא ליתא וכן בפוסקים, עין שם. ואני בענין מצאתי זה הלשון בסמ"ג ובעבודת-הקדוש: * שיש בנן על פיה. בגמרא פריך: ותפוך לה משום בנן? ומשני, לא צריכא אלא להשלים, פרוש, הבנן והמערה מצטרפין לארבע אמות נרש"י. וכתבו התוספות: והוא שיהא רב הארבע-אמות מן הבנן, אי נמי, קמשמע לן שמתחילין למדוד מסוף המערה, ואיני שיש בפנן לבד ארבע אמות, עד כאן לשון התוספות. והעתיקו הגמ"א אברהם. והרשב"א הוסיף עוד, דאפילו הבנן היה עומד חוץ למשבועים אמה ושירים והמערה בתוך השעור הזה, גם-כן מהני כאילו היה הבית ומערה דבר אחד. והנה, אף בדגמרא לא נזכר ענין השלמה

וכו'. שנהיה שם בית-דינה מתחלה ונהרס⁴⁰¹, (יג) והוא הדין בכל הני דקחשיב מקדש, אם נהרס ונשארו צדין שלש מחיצות ובלא תקרה או שתיים עם תקרה, וכדלקמיה: (ל) הפנוי בים. שעשוי (יד) לפנות בו פלים שבספינה, לכה נחשב בית-דינה, וגם זה מקרי (טו) שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות ועומדת בתוך שבועים אמה ושירים לעיר: (לא) ושתי מחיצות וכו'. איני גם-כן שנהיה בית-דינה מתחלה ונהרס: (לב) ומצויקה. טעות סופר, וליקא בגמרא ופוסקים (הגר"א): (לג) ומערה שיש וכו'. דאי לאו הכי אין מערה נחשבת לבית-הציון

(ט) נתיב-חיים ואבן-עזר ומאמר-מרדכי ובמחצית-השקל, וכן משמע מהגמ"א בסעיף ח, עין שם: (ט) היגו, בין שהיה ד' אלפים בין ראשי הקשת וגם יתר מאלפים בין הקשת והנתיב, בין שלא היה ד' אלפים בין ראשי הקשת ולא היה יתר מאלפים בין הקשת והנתיב, וכמו שמוכח בעבודת-הקדוש: (י) היגו אפילו אם נקל שם כדעת הרמ"א דנותנין קרפיה לעיר אחת: (יג) רש"י: (יד) לבוש, וכן מוכח בגמרא, עין שם: (לז) גמרא: (טו) בית-חיים:

הלכות שפת סימן שצח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לג]

דאי לאו הני אין קערה נחשבת לבית דין⁴³.

43 והחזו"א הוסיף (או"ח סי' קי ס"ק כח), שאף אם יש במערה עצמה דוורים אינה מצטרפת לעיר, כיון שהקרקע שעל גבה פנויה מדוורים, וכן מבואר בגאון יעקב (עירובין נה, ב).

עוד כתב החזו"א (שם), שכשם שמערה אינה מצטרפת לעיר אף אם היו בה דוורים מאחר שהיא תחת פני הקרקע, הוא הדין עיר שבתיה בנייים על גבי עמודים שגבוהים י' טפחים, שאין לה דין עיר על פני הקרקע. ואם היה שם בית אחד הבנוי שלא על עמודים, אינו מצטרף עם בני העיר, ומודד תחומו מפתח ביתו. ובספר חידושים וביאורים (סי' ו ס"ק ט) הקשה על דברי החזו"א מדברי התוס' (עירובין נב, ב ד"ה כיצד), שפירשו שכונת המשנה שפגום מתעבר עם העיר היינו בית העשוי כעין שוכך, ובספר העתים (אות ג) ביאר יותר, שהכונה לבית הבנוי על גבי עמודים, הרי מוכח שאף שהבית בנוי על עמודים מ"מ הקרקע שתחתיו חשובה מקום דירה ונחשבת לחלק מהעיר [וראה בזה בהערות לשונה הלכות ס"ל"ב].

[משנ"ב ס"ק לה]

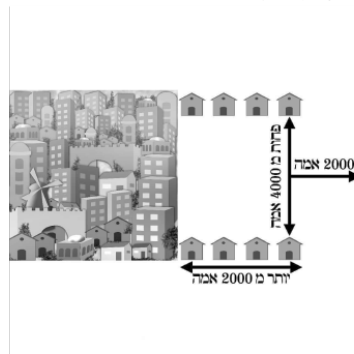
דלא קביעא⁴⁴.

44 וסוכת החג הסמוכה לעיר בתוך שבעים אמה תשיריים, כתב השפת אמת (סוכה ג, ב) שהיא מצטרפת לעיר להתעבר עמה, ואפילו אין בה ד' אמות על ד' אמות, שכיון שראויה היא למצותה הרי היא נחשבת כדירה ומצטרפת. [וראה לעיל סי' שסו ס"ק כב].

[משנ"ב ס"ק לו]

דאם הנה בין שני הדין ארבע אלפים אמה⁴⁵.

45 כזה

[שעה"צ ס"ק יט]

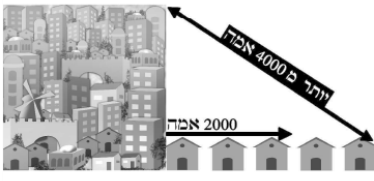
ולאו דקדיקין קתב⁴⁶.

46 והחזו"א (או"ח סי' פ ד"ה שם בשעה"צ) יישב את דברי האחרונים, לפי מה שכתב שם לעיל (הובא במשנ"ב לעיל ס"ק יג) בדן עיר העשויה כמין גאם, שלפעמים התחום בין קצוות הגאם יכול להיות יותר מדי' אלפים [ראה צור שם], נמצא שעד רוחב העיר של ד' אלפים עדיין יגשו תחומי הצדדין, ועושים לה יתר. ומשום כך דקדקו לכתוב שהיתה העיר ארוכה ד' אלפים, שאז מסתבר שלא יהיו תחומי הבתים שבראשיה מובלעים זה בזה, ורק באופן זה אין מודדים לה מן היתר אלא מבתיה. וראה בהערה שם שמסקנת החזו"א אינה ברורה. ונכל תמיהת המשנ"ב היא רק לפי הגהת התוספת שבת בדברי המג"א, אבל הא"ר והשו"ע הרב גרסו 'אלפים', ולפי זה לא קשה קשירתו.

[שעה"צ שם]

דמודדין הארבעה אלפים שלה פאלכסון⁴⁷.

47 כזה

[ביה"ל ד"ה שיש]

דנקט 'בית הקנסת שלש בו בית דין', וכן פאזרות⁴⁸.

48 והחזו"א כתב (או"ח סי' קנו בהשמות לסי' שצח), שבית הכנסת אינו נטפל לדירת השומר, ולכן דוקא אם השומר לן בבית הכנסת עצמו אז מחדים מבית הכנסת, אבל אם הוא ישן בחדר הסמוך לבית הכנסת, מודדים רק מהחדר ולא מבית הכנסת. ובמקום אחר (שם סי' קי ס"ק כח) הביא ראה לדבריו, ממה שפסק הרמ"א (יר"ד סי' רפו ס"ג) לענין מוזה, שאין בית הכנסת מתחייב במוזה מכת החדר הסמוך לו, והוא הדין לענין עירוב.

וכדברי החזו"א מפורש בראבי"ה (מגילה סי' תקצא), שהוכיח שמוטר לאכול בבית הכנסת ממה שאמרו שבית כנסת שיש בו בית דירה לחזן מתעבר עמה, ובהכרח שמוטר לאכול ולישון שם. וכן במקום אחר (סי' תקכח אות יט) הוכיח מגמרא זו שלצורך שמירת בית הכנסת מותר לישון בתוכו. וכן כתב בספר החכמה (כת"י מגילה שם, הודפס בספר שברי לוחות עמ' 119). ומוכח מדבריהם שפירשו שהחזן דר בבית הכנסת עצמו. מאידך, המאירי (עירובין נג, א) פירש, שדירת החזן נמצאת בחצר בית הכנסת.

[ביה"ל שם]

דמשמע דכל הבית הקנסת או האזרות נקדין על ידי הבית דין שבתוקם⁴⁹.

49 ולענין גשר ארוך מאד שכל אחד מראשיו נמצא בתוך שבעים אמה לעיר אחרת, ועל גביו יש חדר קטן העשוי לצורך מסילת הברזל, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' מ) שאין לסמוך ולצרף את כל הגשר מתחילתו עד סופו לאותו חדר, ועל ידי זה לחבר את שתי העיירות שמשני צידי הגשר להחשב כעיר אחת, כיון שלדעת החזו"א רק הבית שבגשר חשוב בית דירה להתחבר עם העיר, והבית הרי רחוק יותר משבעים אמה ונכללעיל בהערה הקודמת].

והוסיף, שגם אם יש לצדד להקל כדעת הביה"ל שכל הגשר נחשב בית דירה משום הבית שבו, מ"מ בגשר גדול כזה [כגון הגשר שבין ויליאמסבורג למנהטן ששיעורו כשני תחומי שבת] שהוא למעשה סרטיא גדולה וכפולה על המים, הדעת מחייבת כסברת החזו"א שלא להקל ולבטל את כל הגשר לחדר הקטן הנ"ל. [אכן בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' כד) הביא עוד סניפים להיתר במקום זה].

[משנ"ב ס"ק לח]

עד קמ"א אמה ושליש⁵⁰.

50 ואף שמרבעים את הקרפיות שסביב לעיר, ונמצא שבק"ן יש ע' אמה ושליש על ע' אמה ושליש, ואם כן היה מקום לומר שתתחברנה הערים על ידי אלכסוני הקרנות, ואז גם אם היה המשך במילואים עמוד 39

מילואים הלכות שפת סימן שצח המשך מעמוד 528

כאילו היה אורכו ד' אמות כדין עיר שבתוך התחום, שנחשבת כולה כד' אמות ומגדילה את התחום. והוסף, שכל זה דוקא אם לא היתה העיר מוקפת מחיצות שמתירות לטלטל בה, אבל אם היתה מוקפת מחיצות ודאי שמצטרף הקרפף עמה, כדין שבת ברשות היחיד שדון הכל כד' אמות.

ולענין חצרות הבתים, כתב השע"ת (ס"ק ז) בשם שרית נודע ביהודה שמוודין מן החצרות. מאידך, דעת החזו"א (שם ס"ק כ) שאינם מצטרפים עם העיר, ומודדין את התחום מקצה הבתים, וראה שם שהביא שיש אחרונים שחולקים על כך.

[משנ"ב ס"ק כה]

דקתם בית הפנקס לאו לדירה עבדי³⁹.

39 ולענין בית המדרש, כתב הערוך השלחן (סי"ד) שנחשב בית דירה, כיון שהלומדים בו אוכלים וישנים בו.

[משנ"ב ס"ק כז]

פעינן שיהיה פקן בית דירה לשומרים⁴⁰.

40 וצריך שהשומר ידור בה ביום ובלילה, כמבואר בביה"ל לעיל (סי' שנח ס"א ד"ה לדירה). ואם המשמורת מתחלפות וכל שומר יושב מספר שעות ואינו דר שם יומם ולילה, נראה מדברי הבי"ח (סי' שנח) והתוספת שבת שם (ס"ק א) שנחשב מוקף לדירה, שהוכיחו שגם מקום שעומד לשמירת שדה נחשב לדירה אם דרים בו ביום ובלילה, מדברי התוס' (עירובין כג, א ד"ה שהוא) שכתבו בתירוצם השני שהר הבית נחשב מוקף לדירה כיון ששומרים שם כל הלילה, והרי בבית המקדש היו השומרים מתחלפים [כמבואר במשנה למלך פ"ח מהל' בית הבחירה ה"ז]. ומוכח שגם באופן זה נחשב מוקף לדירה, כיון שסוף סוף המקום מיועד לדיורים גם בלילה.

[משנ"ב ס"ק כח]

שקהיה פם בית דירה מתחלה ונהרס⁴¹.

41 ובטעם הדבר כתב החזו"א (או"ח סי' קי ס"ק כג), שלא הקלו בעיבור העיר יותר מהעיר עצמה, וכמו שבעיר עצמה אין נחשב בית אלא אם כן נעשה מתחילה לדור בו, הוא הדין לענין עיבור, אלא שאם אכן נעשה מתחילה לדור בו, אף שחרב ואינו ראוי עתה לדור בו, מ"מ מצטרף הוא עם העיר. והעיר על דברי הדגול מרבבה (על מג"א ס"ק ח), שכתב שבורגנין הפחותים מד' אמות על ד' אמות שנעשו לצורך היתר הליכה בשבת, אינם מועילים להגדיל את מידת התחום כיון שלא נעשו לדור בהם, שהרי אף אם היו רחבים יותר מד' אמות על ד' אמות אינם מצטרפים לעיר, כיון שלא נעשו מתחילה על מנת לדור בהם אלא רק להתיר את התחום.

[ביה"ל ד"ה ארבע]

ללא הפסקתו, פי האחרונים השיגו עליו⁴².

42 והחזו"א (או"ח סי' קי ס"ק כח ד"ה כ' המ"א) כתב שהלכה כדברי המ"א, כיון שכבר הכריע כן הט"ז (סי' תרל"ד ס"ק ב) בראיות מכריעות, והלכה כבתראי במקום שראיותיהם מכריעות.

יש כבר בית שהתעבר עם העיר שוב אין נותנים קרפף נוסף, דיברו בבית שנעשה מתחילתו לדירה ובעת אינו ראוי לדירה, שאינו נחשב כאחד מבתי העיר אלא כעיבור לעיר, ובאופן זה כתב הריטב"א שאין נותנים עיבור אחר עיבור.

והוכיח החזו"א כדבריו, שהרי גם עיר שאינה מוקפת חומה נחשבת עיר אחת כל שאין בין בית לבית יותר משבעים אמה ושיריים, ונמצא שכל בית שסמוך לבתי העיר בתוך שיעור שבעים אמה ושיריים היהוה כאחד מבתי העיר ונותנים לו קרפף, שהרי לא נאמרה הלכה באיזו צורה תהיה העיר.

ולענין בית כנסת שדר בו החוק, כתב החזו"א (שם) שיש להסתפק האם דיור מעין זה מחשיב את בית הכנסת כאחד מבתי העיר ונותנים לו קרפף, או שאינו נחשב כאחד מבתי העיר ומצטרף לעיר רק מדין עיבור, ולכן אין נותנים לו קרפף. ונהג"ר קופשיץ (מכתבים) העיר, שנראה שהחזו"א חזר בו מספק זה, שהרי להלן שם (ס"ק כח) נקט שלבית האצרות שהשומר דר בו אין נותנים קרפף. והג"ח גניבסקי השיג על זה, שאין כוונתו שם להכריע שכך הדין, וכונתו רק שאם נאמר שכן הדין בבית הכנסת שאין נותנים לו קרפף, הוא הדין גם בבית האצרות.

[ביה"ל שם]

דאין נותנין גלל קרפף לעיר אמת³⁶.

36 ולענין קרפף שבין שתי עירות, שבוה גם לדעה הראשונה נותנים לכל עיר שיעור קרפף (שבעים אמה), כתב הריטב"א (עירובין נו, ב וסוכה ג, ב) שאין נותנים לעיר קרפף נוסף אחרי הבית המתעבר עמה. והחזו"א ביאר (או"ח סי' קי ס"ק ט) בדעת הריטב"א, שאם הוא בית שדרים בו היהוה כחלק מן העיר, והקרפף שנותנים לעיר הוא ממנו ואילך, ואם הוא בית שראוי לדירה ואין דרים בו, אין מונים ממנו, אלא הוא בכלל עיבור העיר.

[שו"ע ס"ו]

היה בית קרוב לעיר בשבעים אמה וכת שני קרוב לבית הראשון בשבעים אמה³⁷.

37 כזה

[משנ"ב ס"ק כג]

שפתייה מפצרי³⁸.

38 וכתב החזו"א (או"ח סי' קי ס"ק כא), שכל זה הוא דוקא אם הבתים משמשים לאכילה ולגנה, אבל קרפף גם אם הוקף לדירה אינו מצטרף עם העיר, ולכן אם היה קרפף יוצא מהעיר אין מודדים אלא מהעיר, ואם היה אורכו של הקרפף אלפיים אמה אין היתר ללכת את כולו. אכן אם היה מובלע הקרפף בתוך האלפיים, נדון כולו

הלכות שפת סימן שצח המשך מעמוד רסה

51 וכתב החזו"א (או"ח סי' קי ס"ק יט) שלכל בית צריך שאצל הפתח תהיה חצר שרוחבה ד' אמות על ד' אמות, ולכן בבית קומות אין היירות שמעל קומת הקרקע נחשבות כל אחת כבית בפני עצמו, שהרי אין לבתים העליונים חצר אצל פתחם. [וראה עוד מה שכתבנו לעיל ס"ק לג, שלדעת החזו"א אין העליות מצטרפות כלל לעיבור].

ביניהן שיעור קציו אמה יכולות הן להתחבר, כתב החזו"א (או"ח סי' קי ס"ק כה) שלא שמענו שאפשר לחבר את הערים כשיש ביניהן יותר משיעור קמ"א אמה.

[משנ"ב שם]

ואם היו שלשה חצרות ובכל חצר שני בתים, אָז מקרי עיר⁵¹.

הלכות שַׁבַּת סִימָן שַׁחַח

המשך מעמוד הקודם

אלפיים אמה, ובאופן זה הוא יכול ללכת עד החיצונים, מי"מ החיצונים אינם יכולים להגיע אלא לוויות הריבוע שלו ולא לגוף העיר. ובטעם הדבר כתב, שכיון שדין ג' כפרים הוא חידוש, אין לנו אלא מה שנתחדש שיכולים ללכת מזה לזה לשני הכיוונים. [אולם מדברי החזו"א שהובאו בהערה הבאה משמע שהכל תלוי באמצעי]. (56) והחזו"א כתב (א"ח סי' קי ס"ק טו), שמוודים את האלפיים אמה מאמצע הקו הדמיוני שבין שתי העיירות, ואפילו יש מהכפר האמצעי עצמו אל הכפרים החיצוניים יותר מאלפיים אמה הרי זה מותר. [ונראה שאין זה סותר לדברי המשנ"ב, שעדיין יכולים הם לבוא אל החיצוניים, כיון שבאלכסון התחום יכולים לילך יותר מאלפיים].

[משנ"ב שם]

רואין קאלו האמצעי הנה נתון בין שני החיצונים⁶².

(56) ולענין צירוף שלושה בתים שאינם יעיר, כתב הגאון יעקב (עירובין נ, ב ד"ה הריטב"א אמר) שיש להסתפק באופן שהיה בית סמוך לעיר במרחק פחות מע' אמה ושייריים, ובית אחר רחוק ממנו יותר מע' אמה ושייריים, וכנגדם עמד בית שאם נעמידנו בשורה אחת עמדם לא יהיה בין האמצעי לכל אחד מהחיצונים ע' אמה, האם נאמר גם כן שנרונים הם כעומדים בשורה אחת, או שדוקא בעיר נאמר דין זה ולא בבתיים. ובשו"ת בית שלמה (א"ח סי' נח) כתב, שמדברי התוס' (עירובין נ, א ד"ה ר"ה) יש להוכיח שגם בבתיים נאמר דין זה ולא רק בעיר.

מאידך, בשו"ת האלף לך שלמה (א"ח סי' קמח) כתב שמלשון השי"ס יש לדייק שדין זה נאמר דוקא בג' כפרים ולא בג' בתים. ומי"מ כתב, שאם בית אחד נמצא כנגד המוקם שבין שני כפרים, נדון מקרה זה כג' כפרים המשולשים, ועל פי סברא זו היקל לאנשי הכפרים הנצרכים לבא לעיר, כיון שהוא איסור דרבנן ובמקום מצוה.

והחזו"א (א"ח סי' קי ס"ק טו ד"ה נראה) כתב, שדין ג' כפרים נאמר דוקא בעיר שיש לה ג' חצרות ובכל חצר ב' בתים, אבל בפחות מכך לא נאמר דין זה, כיון שהוא חידוש ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים.

[משנ"ב ס"ק מ]

לא ישאָר רְנָח כִּי אִם קמ"א אָמָה⁶⁷.

(57) ואם היה הכפר האמצעי גדול יותר מהשטח שבין שני הכפרים, נחלקו הפוסקים בדין זה, שדעת הגר"א והתוספת שבת (ס"ק טו) שגם באופן זה נאמר דין ג' כפרים, ודעת הטור והשו"ע הרב (ס"ב) והחזו"א (א"ח סי' קי ס"ק טו) שלא נאמר דין ג' כפרים באופן זה, אלא דוקא אם האמצעי אינו רחב יותר מהשטח שבין שני הכפרים. אך כן כתב החזו"א, שגם באופן שהעיר האמצעית עצמה גדולה יותר מהחלל שבין שתי החיצונות, אם היתה העיר בעזרת ר"ש ורגל הרי"ש היתה כנגד החלל שבין שני החיצונים והרגל אינה רחבה יותר מהחלל, נאמר בזה דין ג' כפרים.

וכתב עוד, שבכל בית מאלו הששה צריך שיהיה לפחות חדר אחד שיש בו ד' אמות על ד' אמות, אבל אם אין בו חדר כזה, גם אם יש בבית כמה חדרים ושטחו הכולל של הבית הוא יותר מד' אמות על ד' אמות, אינו נחשב לבית לענין זה.

ואם במקצת הבתים אין דיורים, כתב החזו"א (שם) שאם היו בהם דיורים ויצאו נחשב המקום כעיר, אבל אם לא דרו שם מעולם אין זו עיר. ועיר חדשה שבנו בה בתים על מנת לדור בהם ועדיין לא נבנו ששה דיורים לדור בה, יתכן שנחשבת כבר כעיר לענין תחומין.

[שו"ע ס"ח]

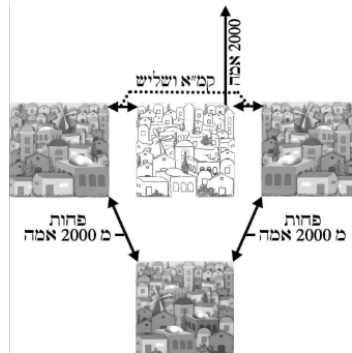
היו שְׁלֶשֶׁה כְּפָרִים מְשֻׁלְשִׁים⁶².

(52) בטעם הדין שלששה כפרים משולשים נחשבים כעיר אחת, כתב הרשב"א (עבודת הקודש בית נתיבות שער ה פ"ז ה"ו) וכן הריטב"א הר"ן והמאירי (עירובין נ, ב), שבאופן זה הדרך הוא שיבנו בתים בחלל שביניהם עד שיתמלאו להיות כעיר אחת, ולכן מודדין גם לחיצונים את התחום ממקום האמצעי, כיון שעשוי הוא להתפשט ממקומו. ושיטת היש אומרים שהובאה ברמ"א היא, שכיון שרואים את האמצעי בין החיצונים, אין דינם אותו כמונה גם במקומו.

[שו"ע שם]

אם יש בין האמצעי ובין כל אֶחָד מהחיצונים אֶלְפִים אָמָה או פְּחוּתֵיהֶם⁶³.

(53) כזה י

[משנ"ב ס"ק לו]

דיכולין לבוא מהאמצעי לשנייהם⁶⁴ בלי צרובים⁶⁵.

(54) ובתוספת שבת (ס"ק יד) מבואר, שצריך גם שיוכלו ללכת משניהם אל האמצעי. ולפיכך אין אומרים דין 'רואים' במקרה שהאמצעי עגול והחיצונים מרובעים, שאף שמרבעים את האמצעי ועל ידי זה הוא מרויח את הוויות, ומסוף הוויות שלו לחיצונים יש

הלכות שַׁבַּת סִימָן תֵּא תב

המשך מעמוד רסח

גוף אחד עם המים שבקרע, נחשב הדבר שכל המים מונחים למטה מעשרה.

[משנ"ב שם]

ולכן אוסרים אלו על אלו⁶⁴.

(4) אמנם אין איסור למלא מים מהחריץ ולשתותם במקומם [בתוך ד' אמות שלהם], אף על פי שקנו שבינתם בתחום העיר השניה והרי הם מחוץ לתחום אנשי העיר הראשונה, וכפי שכתב הגאון יעקב (עירובין

[משנ"ב ס"ק ב]

ולא הוי כְּפָצִי הַפְּקָר דְּאִינָם קוֹנִים שְׁבִיתָה⁶⁶.

(3) ואף בחריץ העמוק יותר מ' טפחים, כתבו הרמב"ן (עירובין מג, א ד"ה ומה שכתב) והריטב"א (שם מג, ב ד"ה ומהדרין) שאסור למלא גם מהמים העליונים, גם לדעת הסוברים שאין איסור תחומין למעלה מ' טפחים [ולכן אדם הנטע בספינה בשבת כשהמים תחתיה עמוקים ו' טפחים אינו קונה שבתה עד שירד ממנה] שכיון שהמים העליונים הם

הלכות שבת סימן שצח

רסה באר הגולה

מ שם בברוקא
נ משנה שם ניו
ז ובמפרש לה זב
הוא שם ותקנים
בפרק כה מהלכות
שבת ושאר פוסקים
ס שם משנה,
ובמפרש מפרש לה
ט"ו אלא זכב הוא

אם היו בתוך שבועים אמה ושיירים, ומאותו הבית היוצא רואים כאלו חוט מתוח על פני כל העיר ומודדין חוץ מאותו החוט אלפים אמה; **אבל שתי מחיצות שאין עליהם תקרה אף-על-פי שדירים ביניהם, והגשם והקבר והבית-ההפנסת והבית עבודת אילים והאוצרות שאין בהן בית-דירה, והבור והשיטה והמערה והשובך (לד) ובית שבספינה, כל אלו וכיוצא בהם אין מצטרפין עמה:** הגה *ואם היו (לה) שני בתים כאלו נגד העיר, דינם (ו) כעיר העשויה כקשת (טו); **ז יהיו שתי עירות זו סמוכה לזו קמ"א אמות ושליש, כדי שיהיה שבועים אמה ושיירים לזו ושבועים אמה ושיירים לזו, חשובים שתיים כעיר אחת, ונמצאת כל עיר מהן מהלכת את כל העיר השניה (לו) והיוצא לה אלפים אמה:** הגה וכן חומת העיר שנפרצה משני רוחותיה זו כנגד זו ותרבו הבתים שביניהם עד קמ"א אמה ושליש, (לו) דינו כסתום (טו). **אבל (י) [י] בית אחד, אפלו גדול הרבה, אין לו דין עיר לתת לו שבועים אמה ושיירים (תוספות והרא"ש פרק כ"ד מעברין וטו): ה' יהיו שלשה בפרים משלשים⁶², אם יש בין האמצעי ובין כל אחד מהחיצונים (לט) אלפים אמה או פחות⁶³ מאן ובין שנים החיצונים *רפ"ג אמות פחות שליש (מ) (מלבד רחב העיר האמצעי) (טו) כדי שיהיה בין כל אחד מהם ובין**

באר היטב

נמדדן עמה מפני שהם עראי, ונדקא במקום דשכיח גנבי או גשמים ששופטין אותן, ב"י: (י) כעיר. עמ"א ש"ש פאן ט"ס, ע"ש: (י) בית

מאד בעיני: [י] בית אחד. עב"ט. וכתב נתיב מ"ח סימן נב: כפר שיש בתוך קמ"א ושלש חצר ובה לא מהני, ואפלו ב' חצרות, עד שיהיה ג' חצרות של ב' בתים ואז מודדים הנקרי מן החצרות הנלאה, ושם כתב דלא תקשה מסימן שצב שספקו שם לענין שייר דאפלו בית אחד הנה שייר. ע"ש:

שערי תשובה

מאד בעיני: [י] בית אחד. עב"ט. וכתב נתיב מ"ח סימן נב: כפר שיש בתוך קמ"א ושלש חצר ובה לא מהני, ואפלו ב' חצרות, עד שיהיה ג' חצרות של ב' בתים ואז מודדים הנקרי מן החצרות הנלאה, ושם כתב דלא תקשה מסימן שצב שספקו שם לענין שייר דאפלו בית אחד הנה שייר. ע"ש:

באור הלכה

אלא לגבי בנות שצ"ג מפרה, לכאורה נראה לומר דהוא הדין באינך, ובפרט לפרוש התוספות וירטב"א, והינו לחשב כל המערה במדידת השבועים אמה ושיירים, מספבר לומר דהוא הדין באינך, דמאי שנא, וגם הלשון משמע קצת כן. דאקט בית-ההפנסת שיש בו בית-דירה, וכן באוצרות⁴⁸ וכלהו, ומשמע דכל הבית-ההפנסת או האוצרות נמדדין על-ידי הבית-דירה שבתוכם⁴⁹: * **ואם היו שני בתים וכו'.** עין במשנה ברורה מה שהנהיגו, והוא ממגן-אברהם ובאור הגר"א, והוא כשיטת הר"י ונבנו חננאל הפזר בתוספות, דפגום היוצא מהעיר יש לו דין קשת, וכן הוא גס"פ דעת הראב"ד המובא בחדישי הרשב"א; אמנם דעת הרשב"א גופא והסכים עמו הרשב"א, דפגום קיל מקשת, ואפלו החלל שבין שני שורות הבתים מתחיל יותר מארבעה אלפים גס"פ מודדין התחום מבית האחרון, וכן הוא יוצא מצד אחד, לעולם מודדין התחום של העיר מבית האחרון ונהניו אפלו כשהולך מצד השני שאין שם בתים, והוא כסלקא דתקף דהתוספות, ועין ברא"ש שגם הוא לא הכריע בזה, ואפשר שיש לסמוך עליהם להקיל בשנת הדקס. ודע, דאם הבתים שיוצאין זה אחר זה הוא כנגד אמצע העיר, יש דעת הראב"ד להקיל בזה, והביאו הרשב"א בחדישיו, עין שם, ואפשר שגם הר"י ונבנו חננאל מודדים לו. ודע, דמה שכתבנו דכל-שכן אם בצד אחד יוצאים בתים וכו' אם העיר ארבה יותר מ' אלפים וכו', הגם שבמגן-אברהם כתב 'מאלפים', טעות סופר הוא, וכמו שהיה בתוספת-שבת ומתעצת-השקל שצריך לומר 'יותר מארבע אלפים', וכן מוכח בהקדמת דברי הרבנו חננאל וכן, והמובא בחדישי הרשב"א וקריטב"א שהם בעלי שיטה זו, וכן כתב בגאון-יעקב, דלא כסתי' אדס' והי' אפרים שנינו לישיב הגרסא במקנן אברהם כמו שהיא לפנינו, ואלו נא ב' פרש"א דברי הרבנו חננאל ונראב"ד לא כתבו זאת ומה שרצה הנד"אפרים לחשב בהמדידה בין אם מודדין באלקסון או בשנה, והוא נגד הרשב"א וקריטב"א שכתבו בהקדמת דהיבא שהוא פחות מ' אלפים באלקסון לענין גאם, או צריך לרבע אותה אחר-כך בשנה, וכמו שהקטתי במשנה ברורה סעיף-קטן יג': * **רפ"ג אמות פחות שליש וכו'.** יש להספיק, אם הנה ביניהם השעור דרפ"ג אמות ולא יותר ורק שהאמצעי לא היה עומד מכנן באמצע ורק נוטה לצד אחד יותר, דאלו היו רואין אותו כאלו עומד כך באמצע בשורה אחת הנה ממנה לצד אחד פחות מקמ"א ולצד השני יותר מקמ"א, ובהו הלא לא מהני לעשותן כעיר אחת, דכיון דמצד אחד תהא רוח תלל יותר מקמ"א אין הכפר ההוא מצטרף ונמצא אין כאן רק שנים, ובשנים אין לנו כלל דין הנה שנימא

שערי תשובה
מאד בעיני: [י] בית אחד. עב"ט. וכתב נתיב מ"ח סימן נב: כפר שיש בתוך קמ"א ושלש חצר ובה לא מהני, ואפלו ב' חצרות, עד שיהיה ג' חצרות של ב' בתים ואז מודדים הנקרי מן החצרות הנלאה, ושם כתב דלא תקשה מסימן שצב שספקו שם לענין שייר דאפלו בית אחד הנה שייר. ע"ש:

משנה ברורה

דירה⁴⁸. הברגין [נסכות] שעושין שומרי גנות שומרי העיר לשומר העיר והפרות, אין נמדדין עמה; ונדקא במקום דשכיח גנבי דגנבי להו או גשמים ששופטין אותן, הלכה לא חשיבי מיד, אבל בעלמא נמדדין עמה. ועין בשערי-תשובה דברגין אין צריך להיות בהן ארבע אמות, ועין עוד מה שקתב בזה: (לד) ובית שבספינה. דלא קביעא⁴⁴ ופעמים שהולכת חוץ לשבועים אמה [רש"י]: (לה) שני בתים כאלו נגד העיר. טעות-סופר הוא, (טו) וצריך לומר 'בתים כאלו נגד שני ראשי העיר' וכו', ורוצה לומר, שאם הרבה בתים יוצאין זה אחר זה עד נחוק מאלפים מן העיר וכן בצד השני, דינה כעיר העשויה כקשת, והינו, דאם היה בין שני הצדדין ארבע אלפים אמה⁴⁵, (י) אין מודדין התחום אלא מעצם העיר ולא מן אלו הבתים, (יס) וכל-שכן אם בצד אחד יוצאין בתים עד חוץ לאלפים, אם העיר ארבה יותר (יט) מארבע אלפים אין מתחילין המדידה נגד הבית בצד השני. ודע, דעל-כל-פניו מותר לילך עד הבית עד האחרון, כמו שקתוב ריש הסעיף: **ז (לו) וחוצה לה אלפים אמה.** ולדעת ההג"ה בסעיף ה, נותנין מתחלה שבועים אמה ושיירים ואחר-כך האלפים אמה: (לז) דינו כסתום. ויכול לילך מקצה העיר ועד קצהו ומשם ולחוץ מודדין התחום, דכל שאין בהפדצה יותר משעור שני עבורים עדין כעיר אחת היא, אבל ביותר מזה נחשב כשתי עירות נפרדות: **(לה) אבל בית אחד.** בין שהוא עומד בפני עצמו (כ) ובין שהוא סמוך לעיר ברוחק יותר משבועים אמה ושיירים, דבשתי עירות כי האי גונא נחשבין כעיר אחת עד קמ"א אמה ושלשים⁵⁰, וכב"ל, אבל בית אחת אין לה דין עיר. ואם היו שתי חצרות ובכל חצר שני בתים, או מקרי עירו⁵¹ לתן לה עבור [חדישי רע"א]: **ח (לט) אלפים אמה.** דיכולין לבוא מהאמצעי לשניהם⁵⁴ בלי צרוב⁵⁵, לכה אמרינן רואין כאלו האמצעי היה נתון בין שני החיצונים⁵⁶ בשורה אחת, מה שאין בן אם היה נחוק יותר מאלפים אמה, אינו מצטרף האמצעי עם שני החיצונים שיהיה על-ידי-ה עקיר אחת, אם לא שהיה בין שני החיצונים רק קמ"א אמה ושליש, לומר, דאם נעמיד הכפר האמצעי בין שני החיצונים באמצע, לא ישאר רוח כי אם קמ"א אמה⁵⁷ ושליש מצד אחד שבו האמצעי לחיצון וכן

שאו אינם צריכין לצרופו האמצעי כלל: (מ) מלבד רחב וכו'. ורצה לומר, דאם נעמיד הכפר האמצעי בין שני החיצונים באמצע, לא ישאר רוח כי אם קמ"א אמה⁵⁷ ושליש מצד אחד שבו האמצעי לחיצון וכן

שער הציון

(טו) מגן-אברהם, וכן מוכח באור הגר"א, עין שם: (י) הינו להולך דרך החלל שיש בין שני שורות הבתים, אבל להולך דרך שורות הבתים גופא פשוט שהוא יכול למוד האלפים אמה מן בית האחרון ונלאה, ויכולעיל במשנה ברורה סעיף-קטן טו: (י) מגן אברהם: (יט) מגן אברהם וכפי מה שהיה התוספת שבת ומתעצת-השקל, ולא בקדוק כתבו⁴⁶, דכיון דהוא יוצא אחד חבר הוא כעשויה כמינו גאם מודדין הארבעה אלפים שלה באלקסון⁴⁷, דכמובא לעיל בסעיף ד, ואם אין שאין רחב העיר ארבעה אלפים, באלקסונו יש הרבה יותר; אחר-כך מצאתי שכן כתב בתוספת-שבת: (כ) מן מבאר בפוסקים: